

Stowarzyszenie Woldenberczyków

Woldenberczycy – bliscy i znani

Żołnierze Września 1939
i Powstania Warszawskiego

Praca zbiorowa pod redakcją Andrzeja Pazdy

Poznań 2022

Zespół konsultacyjny
Anna Matuchniak-Mystkowska
Wiesław Dembek
Andrzej Grzybowski
Dariusz Stawicki

Projekt okładki
Zdzisław Izydorcak
wykorzystano motyw Pomnika Woldenberczyka w Dobiegniewie
wg proj. Zbigniewa Wilmy

Redakcja, korekta
Błażej Kuszczalski

Skład, łamanie
Maciej Torz

© Copyright 2022 by Authors and Stowarzyszenie Woldenberczyków

Wydano nakładem Stowarzyszenia Woldenberczyków



Stowarzyszenie Woldenberczyków
66-520 Dobiegniew, ul. Gorzowska 11
www.woldenberczycy.pl
Nakład 500 egz.

ISBN 978-83-945881-2-0



Wydawca
Oficyna Wydawnicza G&P
GOŚCIAŃSKI & PRĘTNICKI
ul. Strzeszyńska 269a, 60-479 Poznań

Spis treści

1. Słowo wstępne – <i>Andrzej Pazda</i>	9
2. Biogramy	
Władysław Babski – <i>W. Dembek</i> (2.1)	11
Kazimierz Baj – <i>A. Grzybowski</i> (2.2)	14
Zdzisław Bitner – <i>E. Cadler, E. Kaczmarek</i> (2.3)	18
Henryk Borakowski – <i>A. Grzybowski</i> (2.4)	22
Marian Brandys – <i>A. Pazda</i> (2.5)	25
Arkady Brzezicki – <i>D. Stawicki</i> (2.6)	28
Jan Feliks Busiakiewicz – <i>A. Grzybowski</i> (2.7)	33
Stanisław Chlebda – <i>W. Chlebda</i> (2.8)	36
Jan Chmurowicz – <i>D. Stawicki, A. Pazda</i> (2.9)	42
Damazy Choraszewski – <i>I. Choraszevska</i> (2.10)	48
Marian Ciężkowski – <i>W. Ciężkowski</i> (2.11)	53
Franciszek Dąbrowski – <i>J. Tuliszka, W. Samól</i> (2.12)	57
Wacław Mikołaj Dembek – <i>W. Dembek jr.</i> (2.13)	61
Witold Stanisław Domański – <i>W. Domański jr.</i> (2.14)	66
Otto Fiński – <i>D. Stawicki</i> (2.15)	69
Julian Frankowski – <i>M. Korobacz</i> (2.16)	73
Kazimierz Frankowski – <i>Z. i M. Frankowscy</i> (2.17)	77
Jerzy Fularski – <i>D. Stawicki</i> (2.18)	81
Stefan L. Grodecki – <i>J. Tuliszka, W. Samól</i> (2.19)	86
Jan Gryczman – <i>J. Tuliszka, W. Samól</i> (2.20)	88
Ludwik Guzdek – <i>A. Guzdek</i> (2.21)	91
Eugeniusz Jędrusiak – <i>J. Jędrusiak</i> (2.22)	95
Lucjan Kapturczak – <i>B. Kapturczak</i> (2.23)	100
Wincenty Klimczewski – <i>M.H. Niżankowska</i> (2.24)	103
Edmund I. Kolendowski – <i>M. i E. de Mezer</i> (2.25)	108
Ryszard Koncewicz – <i>M. Listkiewicz</i> (2.26)	112
Henryk Kosicki – <i>W. Kosicki</i> (2.27)	117
Wacław Kotański – <i>B. Kozłowska</i> (2.28)	119
Zdzisław Kręgielski – <i>J. Tuliszka, W. Samól</i> (2.29)	124

Józef Kuropieska – <i>D. Stawicki</i> (2.30).....	126
Kazimierz Laskowski – <i>D. Stawicki</i> (2.31)	131
Innocenty Libura – <i>K.P. Małys OSB</i> (2.32)	135
Witalis Ludwiczak – <i>M. Ziółkowski</i> (2.33)	139
Konrad Majcherski – <i>A. Matuchniak-Mystkowska</i> (2.34)	142
Edmund Maleszka – <i>Sł. Maleszka</i> (2.35).....	146
Kazimierz Michałowski – <i>Ł. Kościółek</i> (2.36)	150
Jan Mickunas – <i>D. Stawicki</i> (2.37)	154
Jerzy Młodziejowski – <i>W. Młodziejowski</i> (2.38)	160
Michał Niczko – <i>R. Niczko</i> (2.39)	169
Marian Paluchowski – <i>Wł. Paluchowski</i> (2.40)	173
Antoni Paprocki – <i>A. Grzybowski</i> (2.41).....	178
Zygmunt Pazda – <i>A. Pazda</i> (2.42).....	181
Józef Pełka – <i>J. Tuliszka, W. Samól</i> (2.43).....	185
Kazimierz Pierzchlewicz – <i>M. Cronin</i> (2.44)	187
Roman Pięłowski – <i>W. Pięłowska</i> (2.45)	193
Zenon Polak – <i>M. Czarnecka</i> (2.46)	196
Zbigniew Przybyszewski – <i>A. Grzybowski</i> (2.47).....	200
Leon Ratajczak – <i>T. Kosicka</i> (2.48)	205
Zbigniew Rowiński – <i>K. Rowiński</i> (2.49)	207
Kazimierz Rudzki – <i>A. Pazda</i> (2.50).....	212
Tadeusz Rutkowski – <i>U. K. G. i T. Rutkowscy</i> (2.51)	217
Witold Rytwiński – <i>L. Rytwiński</i> (2.52).....	221
Władysław Sierko – <i>W. Dembek, D. Jałoszyński, K. Grzybowski</i> (2.53) ..	223
Eugeniusz Skupiński – <i>M. Izydorczak</i> (2.54)	229
Zygmunt Sochoń – <i>W. Dembek</i> (2.55)	234
Henryk Stawicki – <i>D. Stawicki</i> (2.56).....	237
Kazimierz Świtalski – <i>A. Grzybowski</i> (2.57).....	240
Wacław Szalewicz – <i>A. Pazda</i> (2.58).....	244
Kazimierz Szalewicz – <i>A. Pazda</i> (2.59)	246
Edward Szewczuk – <i>J. Tuliszka, W. Samól</i> (2.60).....	249
Leon Taylor – <i>J.R. Taylor</i> (2.61).....	251
Józef Tokarczyk – <i>K. Wyrzykowska</i> (2.62)	255
Edward Trojanowski – <i>J. Trojanowski</i> (2.63)	258
Wojciech Trojanowski – <i>D. Stawicki</i> (2.64)	262
Michał Uniatycki – <i>J. Uniatycki</i> (2.65)	267
Józef Unrug – <i>A. Pazda</i> (2.66)	269
Alfred Maksymilian Wallner – <i>A.M. Wallner</i> (2.67)	272
Gabriel Wierzbicki – <i>J. Wierzbicki</i> (2.68)	275

Władysław Wiro-Kiro – <i>A. Wiro-Kiro</i> (2.69)	278
Zygmunt Wójcik – <i>W. Szczęsna</i> (2.70)	282
Stanisław Zaleski – <i>O. Zaleski</i> (2.71)	286
3. Twórcy poezji woldenberskiej – <i>P. Słowiński</i>	288
4. Historie jenieckie – <i>A. Matuchniak-Mystkowska</i>	292

Słowo wstępne

Szanowni Państwo

W 2014 roku – z inicjatywy ówczesnego Burmistrza Dobiegniewa Pana Leszka Walocha – zostało reaktywowane Stowarzyszenie Woldenberczyków, powołane do życia w roku 2001 przez żyjących wówczas jeszcze Jeńców Oflagu II C i członków ich rodzin. Stwierdzono wtedy, myśląc o następnych pokoleniach, że konieczne jest opracowanie kompendium wiedzy o tamtych czasach, o ewenementach, jakim niewątpliwie był Oflag II C Woldenberg. Dziś jest on także nazywany nieraz modelowym obozem niemieckim dla oficerów polskich, ale choć nie musimy podzielać tego stanowiska, to jednak trudno się nie zgodzić, że właśnie tam w Oflagu II C, dla zachowania narodowej tożsamości, dla zapewnienia Polsce po wyzwoleniu kadr odbudowujących Ojczyznę, w co wierzyli wszyscy, toczyło się życie realizujące te cele.

O tym możecie się Państwo przekonać z biogramów Jeńców obozu, umieszczonych na stronach tej książki. Przedstawiamy w niej ilustrowane fotografiami życiorysy oficerów zawodowych i oficerów rezerwy: literatów, artystów, muzyków, aktorów, nauczycieli i naukowców, sportowców, trenerów, lekarzy, architektów, inżynierów – *tych Znanych a równocześnie nam Bliskich, a także tych Bliskich – nam Najbliższych, choć mniej znanych innym*, jak to określiła i podsumowała w rozdziale *Historie jenieckie* – Prof. Anna Matuchniak-Mystkowska. Znajdziecie też tam Państwo tło, w jakim życie obozowe te życiorysy pisało.

W rozdziale *Twórcy poezji woldenberskiej*, autorstwa dr. Przemysława Słowińskiego nakreślono zarówno atmosferę, w jakiej powstawała poezja pisana za drutami, jak i sygnalnie sylwetki jej twórców, którzy tam chcieli wykrzyczeć swój protest przeciwko zniewoleniu narodu i ich samych.

Czas, jaki upłynął od roku 2014, liczony dwoma kadencjami Zarządów Stowarzyszenia Woldenberczyków, zaowocował m.in. wydaniem broszury „*Oflag II C Woldenberg. Wczoraj i dziś*”, dwoma wydaniem książki „*Oflag II C Woldenberg – to brzmi jak tajemnica*” oraz pomysłem opracowania biogramów jeńców i to zarówno opisujących ich życie przed agresją hitlerowską, a potem pobyt i działalność w niewoli, jak również losy po wyzwoleniu. Czy to się udało? Kilkuletnia praca przyniosła efekt w postaci ponad siedemdziesięciu biogramów. Zapewne uda się

w przyszłości pozyskać czy opracować kolejne biogramy. Te publikowane obecnie zostały opracowane przez rodziny Jeńców, przez członków naszego Stowarzyszenia, przez przedstawicieli Muzeum II Wojny Światowej, a także przez osoby, którym Jeńcy Oflagu II C byli bliscy czy też stali się dla nich ważnymi osobami, szczególnie zasłużonymi w odbudowie Ojczyzny. Dlatego też książkę zatytułowaliśmy: *Woldenberczycy – bliscy i znani Żołnierze Września 1939 i Powstania Warszawskiego*.

Odpowiedź na pytanie: „czy to się udało?” pozostawiamy Państwu, niemniej już dziś i z tego miejsca wszystkim zaangażowanym w powstanie tej książki, pisanej przecież „honorowo”, jak to określano w Oflagu II C, składamy serdeczne podziękowanie. Szczególne podziękowanie należy się także naszym PT Członkom i sympatykom, z których składek i darowizn udało się koszty wydania książki sfinansować.

Wiele z tych biogramów zawiera wątki emocjonalne i bardzo osobiste, szczególnie te pisane piórem osób bliskich Jeńcom, i mimo że w większości autorami ich nie są historycy zawodowi, to jednak oparte zostały na faktach, a także pamięci rodzinnej, tak nazwanej przez prof. W. Chlebdę. Przez to też mają – jak się wydaje – swoją unikatową wartość, choć może nie zawsze w pełni historycznego dokumentu.

Wszystkich zainteresowanych zapraszamy do redagowania czy współredagowania kolejnych biogramów Jeńców Oflagu II C, zarówno tych bliskich nam, jak i tych powszechnie znanych, którzy tworzyli zręby Ojczyzny po pięciu latach niewoli hitlerowskiej.

Andrzej Pazda

4 czerwca 2022 r.